

С.3-10.

4. О.М. Ромашко, В.В.Сопко Роль інвестиційної діяльності у формуванні прибутку підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2008. -№12. – С.107-112.

5. П.Т.Саблук. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання // Економіка АПК. – 2008. -№12. – с.59-62.

НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОТ

Кучмії І.Г.

Науковий керівник: к. с.-г.н., доцент Фіщук Н.Ю.

Висвітлено ситуацію в аграрному секторі в умовах членства України у Світовій організації торгівлі. Розглянуто галузеві зміни та їх тенденції.

Вступ. Ефективне функціонування агропромислового комплексу України має велике значення для економіки країни та повинно бути виведене на світовий рівень розвитку, що передбачає, в першу чергу, прибуткову діяльність сільськогосподарських підприємств, які стали повноправними суб'єктами господарювання. Однак не кожне сільськогосподарське підприємство працює рентабельно і прибутково. Такий стан речей має викликати занепокоєння, тому що умовах ринкової економіки зазначені підприємства повинні працювати з найменшими економічними витратами.

Вступ України у СОТ насамперед дає можливість реалізувати принцип справедливої конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції. Відповідно до цього принципу заходи державної підтримки сільського господарства, а також заходи, спрямовані на захист внутрішнього аграрного ринку, мають скорочуватися.

Мета статті - проаналізувати позитивні і негативні наслідки для розвитку сільського господарства в результаті приєднання України до Світової організації торгівлі.

Постановка проблеми. Сьогодні практично всі країни світу постали перед серйозним викликом: як уникнути економічного спаду й зберегти активний темп розвитку в умовах нестабільно на фінансових і продовольчих ринках. За даними продовольчої комісії Організації Об'єднаних Націй (ФАО) за останні 50 років світові ціни на основні продукти харчування досягли винятково високого рівня, причому за два місяці 2009 року зростання цін на продовольчі товари було особливо стрімким. З одного боку, це стимул для розвитку аграрного сектора, з іншого — серйозний виклик, зазначає Б. К. Супіханов [1, с. 138].

Це вимагає значного посилення роботи щодо аналізу і моніторингу аграрних ринків.

Зрозуміло, що участь України в процесі лібералізації міжнародної торгівлі, а саме це є парадигмою діяльності Світової Організації Торгівлі, стимулюватиме розвиток конкуренції між національними та іноземними виробниками сільськогосподарської продукції, а це вимагає постійних зусиль, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності на національного аграрного сектору. При цьому дуже важливо, що саме мають робити самі виробники, а що держава.

Основні результати досліджень. 16 травня 2008 року набрав чинності ратифікований Верховною Радою 10 квітня п.р. Протокол про приєднання України до Марракеської Угоди про створення Світової організації торгівлі і Україна стала повноправним 152-м членом цієї організації. Якщо раніше дискусії точились навколо можливих наслідків вступу для економіки країни в цілому та окремих секторів, то сьогодні перед Україною постав стратегічний виклик, як ефективно скористатись тими можливостями, що надає членство в СОТ країні.

В той же час, вже починаючи з другого кварталу 2008 року тенденція зростання цін на світовому ринку продовольства змінилась на протилежну, а ціни на багато видів аграрної продукції знизились за час, що минув, на 30—50% і навіть більше.

У 2008 році державою було здійснено цілий ряд важливих і вагомих заходів щодо підтримки розвитку агропромислового комплексу, зокрема:

- збільшення витратків державного бюджету порівняно з 2007 роком в 1,7 раза, або на 6,8 млрд. гривень. До речі, видатки державного бюджету на розвиток АПК в 2009 р. складають лише 46,4% до рівня 2008р.

- зростання асигнувань на здешевлення вартості кредитів, спрямованих в АПК, що дало можливість залучити 13,8 млрд. грн. кредитів, або майже в 1,4 рази більше ніж торік;

- збільшення витратків на забезпечення інтервенцій Аграрним фондом на 2 млрд. гривень та інші заходи.

Це дозволило за 9 місяців нинішнього року забезпечити зростання обсягу виробництва валової продукції в усіх категоріях господарств проти відповідного періоду минулого року на 15,1%, в тому числі у сільськогосподарських підприємствах — на 35%, господарствах населення — на 4%.

Збільшення виробництва відбулося в 21 регіоні, серед яких агроформування Миколаївської (72,0%), Одеської (66,4%), Херсонської (49,9%). Кіровоградської (41,9%), Черкаської (31,7%), Запорізької (24,4%), Вінницької (13,8%) областей і АР Крим (22,6%).

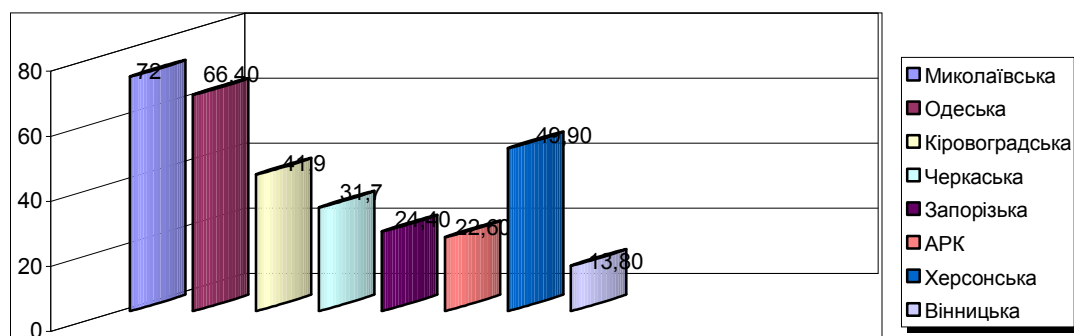

Рис. 1. Збільшення виробництва с.-г. продукції по регіонах за 2008 р.

Як результат отримано найвищий за всі роки незалежності врожай зернових культур, обсяги якого перевищать минулорічний рівень більше ніж в 1,7 раз.

Це дало змогу повністю забезпечити потреби внутрішнього ринку для продовольчого споживання та його експортний потенціал на рівні 20-22 млн. тонн.

Як зазначає Б.К. Супіханов, створено добру основу під урожай 2009 року. В оптимальні агротехнічні строки завершено посів озимих культур на площі 7,7 млн. га, що більше прогнозованих обсягів (102%)[1, с.139]

Таким чином, вступ України в СОТ, підводить підсумки Г. Квітка, звужує комплекс до вирощування потрібної сировини для розвитку країн, що загрожує продовольчій безпеці. Як наслідок – уповільнення темпів економічного розвитку, а також залежність національної економіки від перебігу економічних процесів у розвинених країнах світу, економічна залежність від іноземного капіталу до товарів [2, с. 13].

Зі вступом України до СОТ, українські молочні ріки ризикують і зовсім змінити. Бо нині 70% молока у нас виробляють приватні господарства. Їхня продукція не конкурентноздатна на зовнішніх ринках. І не відомо, коли вона зможе здобути всі відповідні дозволи та ліцензії.

Конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції, переконаний С. Кваша, за ціною обумовлюється порівняно низькою собівартістю її виробництва. Членство України в СОТ, безперечно, зумовлюватиме для економіки України й для сільського господарства зокрема, певні як позитивні, так і негативні наслідки. По-перше, для України як держави узагальнені економічні переваги можна прогнозувати в прискоренні структурних реформ та реформ управління галуззю за рахунок іноземних інвестицій, міжнародного менеджменту та технологій, а по-друге, у збільшенні доходної частини бюджету від розширення міжнародної торгівлі та й інших ефектів унаслідок лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків товарів, капіталів та праці. Однак членство в цій організації може зумовити й певні негативні наслідки, які, насамперед, залежатимуть від зростаючих витрат бюджету на заходи, пов'язані зі вступом у СОТ, з приведенням законодавства, нормативно-правової бази до відповідних вимог, із формуванням нової технологічної бази в державному управлінні, діяльністю нових представницьких органів тощо [3, с. 18].

Слід зазначити, що підписання Президентом Віктором Ющенком протоколу про вступ України в СОТ є, безперечно, фактом позитивним. І це передусім свідчить, що наша держава виконала всі вимоги країн, забуваючи про потреби власної економіки. Адже її адаптація до умов СОТ – процес непростий і почасти болочий. А руйнувати галузь, яка становить основу продовольчої безпеки держави, а також є сферою працевлаштування чи не третини населення країни, - недопустимо, за словами Г. Квітки[2, с. 13].

Аграрний сектор практично у всьому світі має державну підтримку в тій або іншій формі, що зумовлено, як специфікою аграрного виробництва, так і його надзвичайно важливим значенням для національної безпеки будь-якої країни.

Рівень державної підтримки, за твердженням Ю.А. Лузана, має забезпечувати стабільні темпи розвитку аграрного сектору, унеможливаючи збитковість сільськогосподарських підприємств [4, с. 4].

Враховуючи, що сільське господарство є специфічною галуззю господарського комплексу, запровадження його раціональної підтримки є одним із основних завдань держави, зокрема:

- збереження податкової підтримки галузі там, де воно забезпечує позитивний результат і не протирічить вимогам СОТ;

- ефективну пряму підтримку виробників продукції в галузях, які цього потребують, в тому числі через інструменти «жовтої скриньки» і широкого застосування підтримки села через інструменти «зеленої скриньки» СОТ.

- фокусування державної підтримки на програмах, що орієнтовані на зростання ефективності аграрного виробництва.

За умовами СОТ, фінансування таких програм, як підтримка виробництва продукції рослинництва і тваринництва, часткова компенсація вартості техніки, відсотків за кредити можливе, або на мінімальному рівні, тобто не більше 5% вартості відповідної валової продукції.

По програмах продуктової підтримки тваринництва, виходячи із обсягів валової продукції сільського господарства у межах не більше 5%, рівень можливої підтримки становить (млн. грн.): ВРХ – 257, свині – 397, птиця – 755, вівці та кози – 482, молоко – 368.

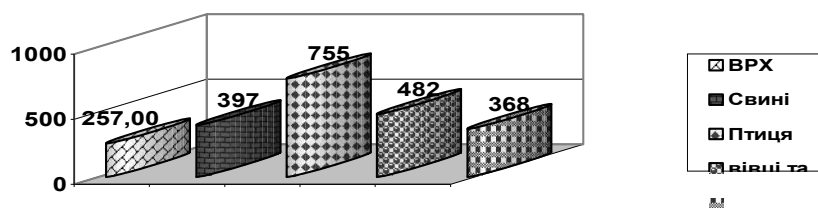

Рис. 2. Можливий рівень державної підтримки виробництва продукції тваринництва в 2009 р.

По програмах продуктивної підтримки рослинництва, виходячи із обсягів валової продукції сільського господарства у межах не більше 5% рівень підтримки шляхом дотації на 1 га посіву у 2009 році становить (млн. грн.): зернові – 1462, ріпак – 154, соя – 99, рис – 9, фруктів – 181, картоплі – 1409, кукурудзи – 498.

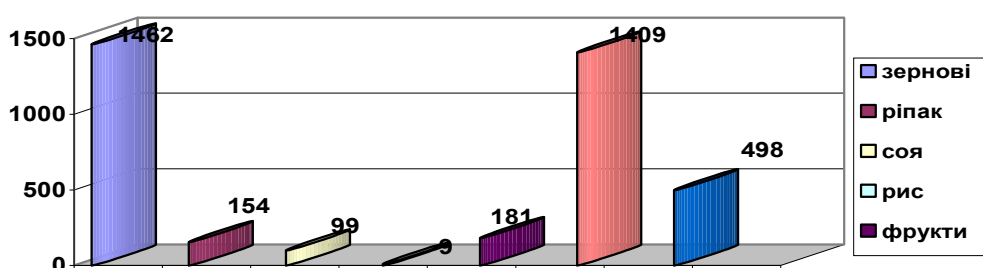

Рис. 3. Можливий рівень державної підтримки виробництва продукції рослинництва в 2009р.

Державна підтримка АПК України, виходячи із вимог СОТ, зводиться до формування двох скриньок субсидій: «жовтої» і «зеленої». Дані таблиці показують, що обидві скриньки за певний період, який аналізується, мають тенденцію до підвищення. Якщо вести мову про співвідношення коштів, які виділяють на пряме і непряме субсидування АПК в 2008 році, зазначає М.О.Сичова то їх приблизна рівність: 3,1 і 46,9% відповідно [5, с.13].

«Зелена скринька» за О.М. Бородіною - це підтримка, яка не справляє або справляє мінімальний вплив на виробництво і торгівлю, фінансується тільки з державного бюджету, не належить до цінової підтримки та направлена на: загальні науково-дослідні роботи, розвиток інфраструктури не виробничого призначення на селі, боротьбу із шкідниками і хворобами, поширення досвіду та консультативні послуги, створення державних резервів для забезпечення продовольчої безпеки, тощо [6, с. 96].

Таблиця 1

Показники	Роки			
	2005	2006	2007	2008
Програми «жовтої» скриньки				
Фінансова підтримка виробництва продукції рослинництва та тваринництва	689,5	1992,5	2332,5	2721,8
Доплата за ВРХ підвищених вагових кондицій, свиней, курей-бройлерів	553,5	745,0	-	-
Фінансування закладених садів, виноградників, ягідників, хмільників	175,0	227,7	275,0	412,0
Фінансова підтримка підприємств АПК через механізм здешевлення коротко- та довгострокових кредитів	350,0	260,0	667,0	1000,0
Фінансова підтримка фермерських господарств	27,3	28,0	38,0	60,0
Часткова компенсація вартості мінеральних добрив і вітчизняного виробництва	-	-	-	-
Фінансова підтримка підприємств молочної переробки	10,0	4,0	-	-
Інші програми			2112,5	688,2
Всього за програмами «жовтої» скриньки	1156,5	2075,3	3289,2	5050,5

Держбюджетом на 2008 рік розмір «жовтої» скриньки зафіксовано на рівні 5050.5 млн. грн. На сучасному етапі переговорного процесу з вступу України до СОТ наша держава прагне закріпити за собою можливість здійснювати заходи з підтримки сільського господарства у розмірі 1,14 млрд. дол. США (більше 5 млрд. грн.), тобто заплановані заходи віднесені до «жовтої» скриньки, можуть бути впроваджені.

Таблиця 2

Програми «зеленої» скриньки				
Розвиток сільських територій	23,1	24,4	-	-
Дослідження та розвиток у сфері АПК	143,1	154,5	99,6	116,2
Освіта та навчання	913,5	1041,7	-	1837,4
Державні запаси	25,9	10,0	-	20,0
Заходи боротьби з хворобами та шкідниками	20,0	30,0	44,5	40,0
Контроль якості та безпеки продуктів	585,0	704,0	27,2	18,4
Консультативні послуги	8,1	10,0	10,0	10,5
Здешевлення вартості страхових премій	54,0	10,0	50,0	200,0
Земельні ресурси	15,0	5,0	5,0	69,6
Програми селекції:	124,0	110,0	125,0	125,0
- тваринництво				
- рослинництво	103,3	104,7	90,0	90,0
- в рибному господарстві	7,0	6,8	9,9	13,4
Допомога в разі стихійного лиха	20,0	25,0	-	-
Охорона навколишнього середовища	81,8	109,6	-	-
Інші програми	516,1	1343,6	2023,0	1911,7
Всього за програмами «зеленої» скриньки	2304,3	3389,3	2484,0	4452,2

Так як членство України в СОТ не вимагає від України повного скасування всіх видів державної підтримки сільськогосподарського виробництва, то необхідно розширити заходи по застосуванню «зелених» субсидій і таким чином збільшити розмір коштів на їх формування. А у відповідності до вимог СОТ можна скоротити розмір «жовтої» скриньки і забезпечувати державною підтримкою тільки ті галузі, які мають стратегічне значення для продовольчої безпеки країни.

Висновки. Слід зазначити, що розрахунки кількісного впливу членства в СОТ на українське сільське господарство дають можливість зробити принциповий висновок про те, що досить розповсюджені серед певного кола експертів та політиків побоювання негативного впливу на цей сектор з боку СОТ економічно не обгрунтовані.

Разом з тим, слід наголосити на тому, що успішний розвиток сільського господарства в Україні потребує серйозних довгострокових зусиль, спрямованих на технічну та технологічну модернізацію сільського господарства, розбудову відповідної інфраструктури, розвиток системи дорадчих послуг. Формування сучасної системи стандартизації та контролю якості та безпеки сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, модернізації сільськогосподарської освіти, тощо.

Література

1. Б.К. Супіханов. Перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах членства України в СОТ та формування зони вільної торгівлі з ЄС// Економіка АПК. – 2008. - №11. – с.138-144.
2. Г. Квітка. Світле майбутнє села – в тумані// Агробізнес сьогодні. – 2009. - №13. – с.13-14.
3. С. Кваша. Першочергові завдання аграрної науки зі вступом України до СОТ// Пропозиція. – 2008. - №6. – с.16-20.
4. Ю.Я. Лузан. Розвиток державної підтримки аграрного сектора України в умовах членства в СОТ// Облік і фінанси АПК. – 2008. - №3. – с. 4-10.
5. М.О. Сичова, Н.О. Шевченко. Напрями і розмір державної підтримки АПК України при вступі до СОТ// Агросвіт. – 2008. - №11. – с.11-14.
6. О.М. Бородіна. Інституційні засади змін державної підтримки аграрного сектора відповідно до вимог СОТ// Економіка та прогнозування. – 2008. - №3. – с.87-106.
7. Є.В. Пророченко. Лібералізаційні процеси СОТ в аграрному виробництві України// Агросвіт. – 2008.- №22. – с.12-15.